

Dosarul nr. 2ra-195/19

Prima instanță: Judecătoria Strășeni, sediul Călărași (jud: V. Criucicova)

Instanța de apel: Curtea de Apel Chișinău (jud: N. Simciuc, I. Țurcan, Iu. Cotruță)

DECIZIE

20 februarie 2019

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit
al Curții Supreme de Justiție

în componență:

Președintele ședinței, judecătorul
judecătorii

Valeriu Doagă
Galina Stratulat, Iurie Bejenaru
Dumitru Mardari, Mariana Pitic

examinând recursul declarat de Consiliul raional Călărași,
în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de către Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu împotriva Consiliului raional Călărași și Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova cu privire la recuperarea valorii bunurilor confiscate în urma represiunilor politice,

împotriva deciziei din 03 octombrie 2018 a Curții de Apel Chișinău, prin care a fost admis apelul declarat de către Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu, casată hotărârea din 18 septembrie 2017 a Judecătoriei Strășeni, sediul Călărași și emisă o hotărâre nouă de admitere a acțiunii,

c o n s t a t ă:

La 07 aprilie 2017, Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu au depus cerere de chemare în judecată împotriva Consiliului raional Călărași și Ministerului Finanțelor al RM cu privire la recuperarea valorii bunurilor confiscate în urma represiunilor politice.

În motivarea acțiunii reclamantele au indicat că, familia lor în anul 1949 a fost represată, averea fiind confiscată, iar membrii familiei deportați în regiunea Kurgan, Federația Rusă. Potrivit certificatelor de reabilitare nr.8/6-5-C-83/15 din 03 aprilie 2015 și nr. 8/6-5-P-332/15 din 18 mai 2015, li s-a adus la cunoștință că Luca Grigorii XXXXX, Luca Alexandra XXXXX, Luca Efim XXXXX, Luca Fedora XXXXX, Luca Irina XXXXX și Luca Anastasia XXXXX au fost reabilitați în conformitate cu Hotărârea Consiliului de Miniștri al RSSM nr. 115 din 10 aprilie 1989 și prevederile art. 3 lit. d) din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr. 1225 din 08 decembrie 1992. Însă, la moment din toți membrii familiei au supraviețuit numai reclamantele Corjan Anastasia și Pitușcanu Irina.

Conform raportului de evaluare a proprietății imobiliare, întocmit la 20 mai 2009 de către Oficiul Cadastral Teritorial Călărași, bunul imobil – casa de locuit și construcțiile accesorii din rnul Călărași, s. Pitușca, au fost evaluate la suma de 42 852 de lei. Au depus cerere cu toate documentele necesare la Comisia raională pentru

problemele victimelor represiunilor politice pentru revendicarea despăgubirilor, însă prin decizia din 29 iulie 2009 a Consiliului raional Călărași, cererea privind recuperarea valorii averii a fost respinsă.

Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu au solicitat recuperarea valorii bunurilor confiscate ilegal în sumă de 42 852 de lei și compensarea cheltuielilor de judecată.

Prin hotărârea din 18 septembrie 2017 a Judecătoriei Strășeni, sediul Călărași, acțiunea depusă de Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu a fost respinsă.

Prin decizia din 03 octombrie 2018 a Curții de Apel Chișinău, a fost admis apelul declarat de către Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu, casată hotărârea din 18 septembrie 2017 a Judecătoriei Strășeni, sediul Călărași și emisă o hotărâre nouă de admitere a acțiunii. S-a încasat de la Consiliul raional Călărași în beneficiul Anastasiei Corjan și Irinei Pitușcanu valoarea bunului confiscat – casa de locuit din s. Pitușca, m. Călărași în sumă de 42 852 de lei.

La data de 04 decembrie 2018, Consiliul raional Călărași a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, solicitând admiterea recursului și casarea deciziei din 03 octombrie 2018 a Curții de Apel Chișinău.

În motivarea recursului a indicat că, instanța de apel nu a constatat și elucidat pe deplin circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei.

Recurentul a invocat că la 29 iunie 2009, Comisia raională pentru problemele victimelor represiunilor politice a respins cererea intimatelor-reclamante de recuperare a valorii averii confiscate, din motivul că la cerere nu au fost anexate acte ce atestă confiscarea, naționalizarea bunurilor sau scoaterea lor în orice alt mod din posesia lui Luca Grigorii și Luca Anastasia, părinții intimatelor. De asemenea, s-a constatat că la 24 ianuarie 1990, Comitetul executiv raional Călărași a hotărât achitarea unei compensații bănești în contul averii confiscate a lui Luca Grigori în sumă de 5 648 de ruble.

Prin urmare, consideră că în temeiul art. II alin. (2) din Legea nr. 186-XVI din 29 iunie 2006 pentru modificarea și completarea Legii nr.1225-XII din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, persoanele care au fost despăgubite până la intrarea în vigoare a acestei legi nu pot beneficia din nou de acest drept.

Totodată, Consiliul raional Călărași a invocat că, contrar prevederilor art. 12¹ Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr. 1225 din 08 decembrie 1992, care stipulează expres că cererea de restituire a bunurilor confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie ori de recuperare a valorii acestora se înaintează în decurs de 3 ani de la data înștiințării persoanei supuse represiunilor despre reabilitarea acesteia, în speță Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu s-au adresat cu cerere de chemare în judecată cu privire la recuperarea valorii bunurilor confiscate, abia la 07 aprilie 2017, necătând la faptul că cererea lor a fost examinată de Comisia raională pentru problemele victimelor represiunilor politice la data de 29 iunie 2009.

A menționat că, despre faptul că au fost reabilite, intimatele-reclamante au cunoscut încă în anul 2007, când s-au adresat cu cerere către Comisia raională pentru problemele victimelor represiunilor politice cu privire la recuperarea costului averii confiscate, anexând la cerere adeverința de reabilitare nr. 8/4-P-47 din 03 iulie 2007,

eliberată de Direcția informații și evidențe operative a Ministerului Afacerilor Interne.

În conformitate cu art. 434 alin. (1) din Codul de procedură civilă, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.

Curtea de Apel Chișinău a pronunțat decizia contestată la data de 03 octombrie 2018.

Decizia instanței de apel a fost publicată pe pagina web a instanței și expediată în adresa părților la 16 octombrie 2018 (f.d. 108) și a fost recepționată de Consiliul raional Călărași la 30 octombrie 2018 (f.d. 116).

Astfel, recursul, declarat la data de 04 decembrie 2018 de Consiliul raional Călărași, este în termen.

Prin referința depusă la data de 10 ianuarie 2019, Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu au solicitat respingerea recursului.

În conformitate cu art. 440 alin. (2) din Codul de procedură civilă, completul din 3 judecători prin încheierea din 06 februarie 2019 a considerat recursul admisibil și a dispus examinarea fondului de un complet din 5 judecători.

În conformitate cu art. 444 din Codul de procedură civilă, recursul se examinează fără înștiințarea participanților la proces.

Studiind materialele dosarului în raport cu argumentele invocate în recursul declarat, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că recursul urmează a fi admis, cu casarea deciziei instanței de apel și trimiterea cauzei spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, din următoarele considerente.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, instanța de recurs, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

Potrivit art. 118 alin. (3) din Codul de procedură civilă, circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei sunt determinate definitiv de instanța judecătorească pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate.

În corespundere cu prevederile art. 239 din Codul de procedură civilă, hotărârea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată. Instanța își întemeiază hotărârea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță și pe probele cercetate în ședință de judecată.

Iar, art. 240 alin. (1) din Codul de procedură civilă stipulează că la deliberarea hotărârii, instanța judecătorească apreciază probele, determină circumstanțele care au importanță pentru soluționarea cauzelor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării cauzei și admisibilitatea acțiunii.

În conformitate cu art. 373 alin. (1), (2) și (5) din Codul de procedură civilă, instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în ceea ce privește constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță. În limitele apelului,

instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea cauzei, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanța de apel de către participanții la proces. Instanța de apel este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

Potrivit art. 12¹ din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr. 1225 din 08 decembrie 1992, cererea de restituire a bunurilor confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie ori de recuperare a valorii acestora se înaintează în decurs de 3 ani de la data înștiințării persoanei supuse represiunilor despre reabilitarea acesteia și se examinează în termen de pînă la 6 luni din ziua depunerii.

Din suportul probator prezent la materialele cauzei rezultă că, Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu sunt fiicele lui Grigorii Luca și Alexandra Luca. În urma înregistrării căsătoriei la 25 octombrie 1971 Anastasia Luca a luat familia soțului Corjan, iar Irina Luca în urma înregistrării căsătoriei la 07 octombrie 1960 a luat familia soțului Pitușcanu.

La data de 06 iulie 1949 familia lor, împreună cu mama Alexandra Luca, tatăl Grigorii Luca, fratele Efim Luca și surorile Anastasia Luca, Irina Luca și Fedora Luca, a fost deportată din s. Pitușca în regiunea Kurgan, Federația Rusă, în baza Hotărârii Consiliului de Miniștri al RSSM nr. 509 din 28 iunie 1949, cu confiscarea averii.

În baza Hotărârii Consiliului de Miniștri al RSSM nr. 115 din 10 aprilie 1989 și a prevederilor art. 3 lit. d) din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr. 1225-XII din 08 decembrie 1992, Luca Grigorii XXXXX, a.n. XXXXX, Luca Alexandra XXXXX, a.n. XXXXX, Luca Efim XXXXX, a.n. XXXXX, Luca Fedora XXXXX, a.n. XXXXX, Luca Irina XXXXX, a.n. XXXXX și Luca Anastasia XXXXX, a.n. XXXXX au fost reabilitați, fapt confirmat prin certificatele de reabilitare din 03 aprilie 2015 și 18 mai 2015 (f.d. 4-5).

La data de 27 decembrie 2007, Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu au depus la Comisia raională pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Consiliului raional Călărași, cerere de recuperare a valorii bunurilor confiscate în urma represiunilor politice prin achitarea compensației, anexând copiile buletinelor de identitate și ale pașaportului, legitimației, certificatului de moștenitor legal, certificatelor de naștere și deces, adeverința de reabilitare, certificatul de arhivă, certificatele eliberate de Primăria s. Pitușca, extrasul din cartea de imobil, declarațiile martorilor, procura și raportul de evaluare a proprietății imobiliare.

Potrivit raportului de evaluare a proprietății imobiliare, întocmit la 20 mai 2009 de către Oficiul Cadastral Teritorial Călărași, bunul imobil – casa de locuit și construcțiile accesorii din r. Călărași, s. Pitușca, au fost evaluate la suma de 42 852 de lei (f.d. 10).

Conform procesului-verbal nr. 13 al ședinței comisiei raionale pentru problemele victimelor represiunilor politice din 29 iunie 2009, cererea de recuperare a valorii bunurilor confiscate a fost respinsă, pe motiv că nu au fost prezentate actele ce atestă confiscarea, naționalizarea bunurilor sau scoaterea lor în orice alt mod din posesie (f.d. 12).

La 07 aprilie 2017, Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu au depus prezenta cerere de chemare în judecată împotriva Consiliului raional Călărași și Ministerului Finanțelor al RM cu privire la recuperarea valorii bunurilor confiscate în urma represiunilor politice în sumă de 42 852 de lei.

În ședința de judecată a instanței de fond, reprezentantul Consiliului raional Călărași, Elena Ionel, a invocat omiterea de către reclamante a termenului de 3 ani prevăzut de art. 12¹ din Legea privind reabilitarea represiunilor politice, susținând că încă de la data depunerii cererii de recuperare a valorii bunurilor confiscate la Comisia raională pentru problemele victimelor represiunilor politice – 27 decembrie 2007, Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu au cunoscut despre reabilitarea acestora (f.d. 48).

Prima instanță, fiind investită cu judecarea prezentei cauze, a ajuns la concluzia respingerii acțiunii ca fiind neîntemeiată, din motiv că, până la intrarea în vigoare a Legii nr. 186-XVI din 29 iunie 2006, pentru modificarea și completarea Legii nr. 1225-XII din 08 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, Grigorii Luca, moștenitorii căruia sunt Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu, a primit compensație pentru averea confiscată în mărime de 5648 de ruble și respectiv, reclamantele nu mai pot fi despăgubite încă o dată, or, aceasta ar constitui o îmbogățire fără justă cauză.

Ulterior, instanța de apel, fiind investită cu judecarea apelului declarat de către Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu, a ajuns la concluzia temeiniciei acțiunii, casând hotărârea din 18 septembrie 2017 a Judecătoriei Strășeni, sediul Călărași și emitând o hotărâre nouă de admitere a acțiunii, cu încasarea de la Consiliul raional Călărași în beneficiul Anastasiei Corjan și Irinei Pitușcanu a valorii bunului confiscat – casa de locuit din s. Pitușca, rml Călărași în sumă de 42 852 de lei.

Instanța de apel și-a argumentat concluzia prin faptul că, la materialele cauzei nu se regăsește dovada recepționării sumei de 5648 de ruble de către Grigori Luca, în baza hotărârii Comitetului executiv raional Călărași nr. 02/05/01 din 24 ianuarie 1990. Curtea de Apel Chișinău a indicat că, în ședința de judecată Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu au declarat că tatăl lor a refuzat să primească compensația bănească, deoarece a dorit să-i fie restituită casa în natură, care exista la acel moment, iar reprezentantul Consiliului raional Călărași a menționat că nu dispune de careva documente ce ar confirma faptul primirii compensației bănești de către Grigorii Luca.

Analizând circumstanțele expuse și conținutul hotărârilor instanțelor ierarhic inferioare, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție constată că atât instanța de fond, care a respins acțiunea ca fiind neîntemeiată, cât și cea de apel, care a ajuns la concluzia admiterii acțiunii, nu s-au expus asupra invocării de către Consiliul raional Călărași a omiterii termenului de prescripție la înaintarea acțiunii prevăzut de art. 12¹ din Legea privind reabilitarea represiunilor politice.

În asemenea situație, instanțele de judecată, examinând fondul acțiunii, aveau obligația de a se expune asupra faptului dacă acțiunea Anastasiei Corjan și a Irinei Pitușcanu a fost sau nu depusă în termenul de prescripție prevăzut de lege.

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție reține că, invocarea prescripției extinctive este un mijloc de apărare propriu persoanei în favoarea căreia a curs prescripția și respectiv, doar aceasta este

în drept de a invoca omiterea termenului de prescripție, instanța de judecată fiind obligată de a examina cererea pârâtului.

Mai mult ca atât, pornind de la principiul disponibilității garantat de art. 27 din Codul de procedură civilă, disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanților la proces, în primul rând a părților, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim supus judecării, precum și de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea și mijloacele procedurale de apărare. Deci, instanța urmează să asigure garanții reale și efective părților de a-și realiza drepturile sale.

De asemenea, în virtutea art. 1 și 9 din Codul civil, persoanele fizice și juridice la libera lor alegere exercită drepturile ce le aparțin, inclusiv dreptul de a declara în instanță despre omiterea termenului de prescripție.

În această ordine de idei, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că decizia instanței de apel a fost adoptată pripit, fără o apreciere a argumentelor și probelor invocate, iar faptul dat indică incontestabil la încălcarea de către instanța de apel a normelor de drept procedural, precum și la examinarea superficială atât a apelului, cât și a cauzei deduse judecării, fără a fi verificată, în condițiile legii, respectarea termenului de prescripție la înaintarea acțiunii, omiterea căruia a fost invocată de către recurentul-pârât Consiliul raional Călărași.

Astfel, contrar standardelor procedurale recunoscute, instanțele ierarhic inferioare au soluționat prezenta cauză fără să-și motiveze soluțiile și concluziile și fără să furnizeze răspunsurile la întrebările care sunt pertinente pentru rezultatul procesului și necesită un răspuns special în hotărâre.

În cazul în care instanța de judecată se abține de a da un răspuns special și explicit la cele mai importante întrebări, fără a acorda părții care a formulat-o posibilitatea de a ști dacă acest mijloc de apărare a fost neglijat sau respins, acest fapt se va considera o încălcare a art. 6§1 CEDO (cauza Hiro Balani vs. Spania, 1994). CtEDO reiterează că, deși articolul 6 § 1 obligă instanțele să își motiveze hotărârile, acesta nu poate fi interpretat ca impunând un răspuns detaliat pentru fiecare argument (Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos, 19 aprilie 1994, pct. 61, seria A nr. 288). Instanțele trebuie să răspundă la argumentele esențiale ale părților, dar măsura în care se aplică această obligație poate varia în funcție de natura hotărârii și, prin urmare, trebuie apreciată în baza circumstanțelor cauzei (Hiro Balani împotriva Spaniei, 9 decembrie 1994, pct. 27).

Tot aici este de menționat că, în cadrul soluționării cauzei probele din dosar se cercetează doar în ansamblul și în interconexiunea acestora, or, instanța de judecată este obligată să reflecte în hotărâre motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe și respingerea altor probe, precum și argumentarea preferinței unor probe față de altele.

Mai mult, în conformitate art. 390 alin. (1) lit. e), f) din Codul de procedură civilă, decizia instanței de apel trebuie să conțină motivele concluziilor instanței de apel și referirea la legea guvernantă și concluziile instanței de apel în urma examinării apelului.

În sensul art. 6 CEDO, instanțele de judecată trebuie să indice, cu suficientă claritate, motivele pe care se întemeiază hotărârile, iar având în vedere caracterul

determinant al concluziilor sale, noțiunile ce implică o apreciere a faptelor supuse examinării. CtEDO, în cauza Suominen vs. Finlanda, a reținut că „... o funcție a unei decizii motivate este să demonstreze părților că ele au fost auzite. Mai mult ca atât, o hotărâre motivată oferă părții posibilitatea să o conteste, precum și posibilitatea de a revedea decizia de către instanța de recurs. Doar prin adoptarea unei decizii motivate poate avea loc un control public a administrării justiției”.

Totodată, în cauza Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos, 19 aprilie 1994, Curtea a statuat că dreptul la un proces echitabil nu poate fi considerat efectiv decât dacă cererile și observațiile părților sunt într-adevăr „auzite”, adică examinate conform normelor de procedură de către tribunalul sesizat.

Altfel spus, art. 6 impune „tribunalului” obligația de a proceda la o examinare efectivă a mijloacelor, argumentelor și al elementelor de probă ale părților, cel puțin pentru a le aprecia pertinenta.

Prin urmare, la cazul prezentei spețe, instanța de apel nu și-a executat în deplină măsură obligația legală de a motiva hotărârea luată, circumstanțele constatate fiind apreciate drept o eroare judiciară.

Ținând cont de imposibilitatea instanței de recurs de a corecta respectiva omisiune de procedură și reiterând inexistența temeiurilor legale pentru a remite cauza spre rejudecare în instanța de fond (art. 432 alin. (3) lit. d) și f) din Codul de procedură civilă), Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră necesar de a casa decizia Curții de Apel Chișinău și a remite cauza spre rejudecare în instanța de apel, fiind prezente la caz încălcări ce afectează însăși substanța dreptului părților la un proces echitabil.

Din considerentele menționate și având în vedere faptul că s-a stabilit în mod cert încălcarea normelor de drept procedural de către instanțele ierarhic inferioare, omisiune care nu poate fi corectată de instanța de recurs la examinarea cauzei în ordine de recurs, în lipsa temeiurilor legale de a restitui cauza spre rejudecare în prima instanță, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul declarat de Consiliul raional Călărași, a casa integral decizia din 03 octombrie 2018 a Curții de Apel Chișinău și a trimite cauza spre rejudecare în instanța de apel, în alt complet de judecată.

La rejudecare, instanța de apel urmează să țină cont de cele menționate și reexaminând cauza, să emită o decizie legală și întemeiată, respectând dreptul garantat al părților la un proces echitabil.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e:

Se admite recursul declarat de Consiliul raional Călărași.

Se casează integral decizia din 03 octombrie 2018 a Curții de Apel Chișinău, în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de către Anastasia Corjan și Irina Pitușcanu împotriva Consiliului raional Călărași și Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova cu privire la recuperarea valorii bunurilor confiscate în urma

represiunilor politice, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată.

Decizia nu se supune niciunei căi de atac.

Președintele ședinței,
judecătorul

judecătorii

Valeriu Doagă

Galina Stratulat

Iurie Bejenaru

Dumitru Mardari

Mariana Pitic